

Põhja-Eesti Regionaalhaigla haiglaapteegi koostöö onko-hematoloogia kliinikuga

Keit Ilau, proviisor, SA Põhja-Eesti Regionaalhaigla

Koostöös Põhja-Eesti Regionaalhaigla onko-hematoloogia kliiniku onkoloogide ning haiglaapteegi proviisoriga koostati üle poole aasta kestnud projekti raames onkoloogiliste raviskeemide põhised juhendmaterjalid, mis on suunatud kasvajakasvatust medikamentooset ravi saavatele patsientidele, eesmärgiga tõsta patsientide teadlikkust läbiviidava ravi olemusest ning võimalikest kõrvaltoimetest. Juhendmaterjalid on eelkõige patsientidele, kes saavad statsionaarselt või ambulatoorselt kasvajakasvatust ravi kindla raviskeemi järgi kasvaja paikme põhiselt. Juhendmaterjalid on üles ehitatud selliselt, et patsient saaks lugeda asjakohast ülevaatlikku infot kasvajakasvatuse ravi kohta, soovitusi nii haiglasoleku kui koduse elu korraldamiseks ravi saamise perioodil ning teadmisi võimalike kõrvaltoimete tekkest ning nende leevendamise võimalustest. Materjal antakse patsiendile raviarsti poolt visiidi käigus.

Analoogseid projekte on erinevates riikides juba varasemalt läbi viidud ning ka käesoleval juhul võeti eeskujuna Suurbritannias kasutusel olevast Macmillani-nimelisest patsiendikesksest virtuaalkeskonnast¹, mis on mõeldud diagnoosi saanud onkoloogilise patsiendi toetamiseks olulise informatsiooniga nii erinevatest üldistest kasvajat puudutavatest aspektidest (elukorraldusest, info võimaliku kaasuva ravi kohta) kui ka detailselt erinevate raviskeemide ning monoteeraapiate olemusest.

Kokku koostati 41 erineva enamkasutatava raviskeemi infojuhendit, valdavalt parenteraalse ravi kohta, jättes välja suukaudse kasvajakasvatuse ravi (nt türosiini kinaasi inhibiitorid, mis peamiselt on kasutusel mitteväikerakulise kopsuvähiga patsientidel) juba varasemalt koostatud põhjalike juhendite tõttu.

Selliste patsiendile suunatud materjalide positiivne väljund võiks eelkõige ilmuda patsiendi informeerituse tõususe raviga seonduvate teemade kohta ja tõenäoliselt väiksemas vajaduses kontakteeruda raviarstiga erinevate ravi toimetel tekkinud lihtsamate

probleemide lahendamise osas, mis säästab nii patsiendi kui arsti aega. Infomaterjal annab patsiendile ülevaate kõrvaltoimete tõsidusest – milliste kaebuste puhul peaks kindlasti kontakteeruma raviarsti või lausa lähima valvahaigla (näiteks teatud raviga kaasnedes võivad hingamisraskused ja viited kopsutoksilisusele), milliseid ravi toimetel tekkinud kõrvalnähte on võimalik patsiendil endal leevendada (näiteks erinevad dermatoloogilised kõrvaltoimed, mida on võimalik ravida käsimüügipreparaatidega) ning milliste nähtude esinemisest peaks patsient lihtsalt teadlik olema (näiteks uriini muutumine punakaks epirubitsiini ja doksorubitsiini toimetel). Lisaks on infomaterjaliga tutvumine patsiendi jaoks hea ooteaja sisustamise viis haiglas.

Ellu viidud projekt on hea näide sellest, kuidas haiglaapteekrid saavad olla kaasatud erinevatesse haiglaülestesse projektidesse, pakkudes oma erialaste teadmistega lisaväärtust patsientide elukvaliteedi parandamisele.

Näide rinnavähi ravis kasutatava raviskeemi FEC patsiendimaterjalist

TEILE, KES TE SAATE KASVAJAVASTAST RAVI RAVISKEEM: FEC

1. Ülevaade

Mis on kasvajakasvatane ravi?

Kasvajakasvatused ravimid mõjutavad rakkude paljunemist ja jagunemist kudedes ning on suunatud vähirakkude hävitamisele. Kõrvaltoimed tekivad ravimite toimest normaalkudedele ja -rakkudele. Kõrvaltoimed ja nende tugevus on inimestel erinev, kuid need on enamasti pöörduvad ja tõenäoliselt vaevused kaovad. Lisaks vähivastastele ravimitele saab patsient ka iiveldusvastast ravi. Ravi süvendab väsimuse ja jõuetuse tunnet ning võib tekitada libiido langust.

Enne ravi alustamist tuleb patsientidel anda vereproov, et arst saaks hinnata, kas patsiendi seisund võimaldab kasvavastaseid ravimeid manustada.

Kasvavastased ravimid valmistatakse igale inimesele individuaalselt haigla apteegis ning tuleks arvestada, et nende valmistamine võtab aega.

Soovitused:

- Ravi ajal tuleks jätkata võimalikult tavapärasest elustiili
- Väsimust vähendab kerge füüsiline aktiivsus
- Enesetunde muutustest tuleks rääkida med. õele /arstile
- Vähemalt paaril päeval peale ravi tuleks juua piisavalt vedelikku
- Päev enne ravi ja ravi ajal vältida alkoholi ja vitamiinpreparaatide kasutamist
- Teavitage arsti kõikidest ravimitest, toidulisanditest ning taimsetest preparaatidest, mida hetkel kasutate

- Retsepti vajadusest teavitada arsti juba vastuvõtule tulles

2. Ravi läbiviimine

Enne kasvavastaste ravimite manustamist võidakse manustada ka kõrvaltoimeid (iiveldus, allergilised reaktsioonid) vähendavaid ravimeid (ajaline kestvus ca 15-30 min).

Teile määratud raviskeemis FEC on kolm ravimit:

TOIMEAINE NIMETUS
Epirubitsiin
Tsüklofosfamiid
5-fluorouratsiil

Ravimitest tulenevad sagedasemad kõrvaltoimed ja nende leevendamine:

VÕIMALIKUD KÕRVALTOIMED	SOOVITUS/SELGITUS
Infektsioon, palavik – põhjuseks peale keemiaravi on sageli neutropeenid ehk teatud valgevereliblede (neutrofiilide) vähesus	Kui tekib palavik üle 38 °C, tuleb koheselt võtta ühendust arstiga või pöörduda EMOSse; kui väike palavik (alla 38 °C) püsib üle kahe päeva, tuleb koheselt võtta ühendust arstiga või pöörduda EMOSse.
Juuste väljalangemine (alopeetsia)	Algab tavaliselt 2-3 nädalat peale ravi alustamist ning on enamasti pöörduv; katke päikese käes olles pead, et vältida nahapõletust.
Kõhulahtisus	Jooge rohkest vedelikku; kõhulahtisuse korral võtke üks kuni kaks loperamiidi 2mg tabletti kuni neli korda päevas; raske kõhulahtisuse korral (üle viie korra päevas) võtke koheselt ühendust arstiga või pöörduge EMOSse.
Põletikuline ja/või haavandunud limaskest	Puhastage hambaid ja igemeid õrnalt pehme hambaharjaga; kasutage süljeeritust soodustavaid suuhooldusvahendeid; määrige suu limaskesta astelpajuõliga; kasutage suuloputuslahust (ei tohi sisaldada alkoholi ega kloorheksidiini); vältige happelisi jooke ning vürtsikaid ja soolaseid toite; jooge palju vedelikku.
Uriini värvumine punakaks	On põhjustatud toimeaine epirubitsiin poolt ning võib kesta kuni kaks ööpäeva pärast ravi; toime on mööduv ega põhjusta komplikatsioone.
Põiepõletik, vähene veri uriinis (tsüstiit, uriinis punaverelibleid ehk mikrohematuria)	Ravi võib ärritada põit ning tekitada ebamugavustunnet urineerimisel; jooge vähemalt 2 liitrit vett vähivale järgneva 24 tunni jooksul.
Peopesade ja jalataldade naha punetus, kuivus, ketendus, naha koorumine, lõhed	Oluline on naha regulaarne kreemimine rasvarikka kreemiga.